

TAMPEREEN
YLIOPISTO

Eettinen arviointi Tampereella
Jarmo Wahlfors, 17.5.2011

Tampereen alueen ihmistieteiden eettinen toimikunta

Alueellista yhteistyötä jo vuodesta 2010

Historia

- TENK työryhmäraportti 9/2009 > rehtori nimitti suunnitteluryhmän 10/2009
 - PJ Arja Kuula, siht. Wahlfors, mukana myös useita toimikunnan nykyisiä jäseniä
- Miten prosessi eteni
 - useita kokouksia, joissa mietittiin periaatteita ja toimintamallia
 - alueelliset yhteistyökumppanit mukana suunnittelussa loppuvaiheessa, POLAMK jättäytyi pois
 - myös keskusteluyhteys Pirkanmaan sairaanhoitopiirin toimikuntaan > työnjako
- Ryhmä jätti raporttinsa 2/2010, rehtori perusti toimikunnan 5/2010 > 1. kokous 23.8.

Toimikunnan kokoonpano

- **Toimikunnan jäsenet Tampereen yliopistosta**
 - professori (emer.) **Markku Ojanen**, *puheenjohtaja* (psykologia)
 - *dosentti* **Jari Eskola** (kasvatustiede/laadulliset tutkimusmenetelmät)
 - *professori* **Leila Haaparanta** (filosofia)
 - *professori* **Salme Näsi** (taloustieteet/yrityksen taloustiede, laskentatoimi)
 - *professori* **Tarja Pösö** (yhteiskuntatieteet/sosiaalityö)
 - *professori* **Veikko Surakka** (psykologia/käyttäjäkeskeinen tietotekniikka)
 - *professori* **Päivi Åstedt-Kurki** (hoitotiede)
- **Alueen korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten edustajat:**
 - Tampereen teknillinen yliopisto: tutkimuksen kehittämispäällikkö **Johanna Hakala** (varajäsen laatupäällikkö Katja Tornberg)
 - Tampereen ammattikorkeakoulu: yliopettaja **Kaarina Ranne** (varajäsen t&k-johtaja Perttu Heino)
 - UKK-instituutti: erikoistutkija **Olavi Paronen** (varajäsen erikoistutkija Kirsti Uusi-Rasi)
 - Teknologian tutkimuskeskus VTT (Tampere): erikoistutkija **Veikko Ikonen** (varajäsen tutkimuskoordinaattori Eija Kaasinen)

Toimintaa ohjaa yhteistyösopimus

- Periaatteet ja sisällön pääkohdat lyötiin lukkoon jo suunnitteluvaiheessa, mutta sopimus voimaan vasta toukokuussa 2011
 - ei suuri erimielisyyksiä, syynä hitauteen sopimuksen merkityksen vähäisyys toiminnan aloittamiselle (sekä jonkin asteinen ”lakimieskitka”)
- Sopimus on luonteeltaan mahdollisimman vähän kahlitseva, lähinnä omaan käyttöön
 - toiminnan keskeiset periaatteet ja toimintamalli
 - vain pakolliset juridiset pykälät (voimassaolo, sopimuksen muuttaminen, irtisanoutuminen ym.)

Sopimuksen keskeiset kohdat

”Tällä sopimuksella sopijapuolet sitoutuvat alueelliseen yhteistyöhön ihmistieteisiin luettavan tutkimuksen eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Sopimuksella perustetaan sopijapuolten yhteinen eettinen toimikunta ja sovitaan sen toiminnan periaatteista ja organisoinnista.”

- TOIMIKUNNAN TEHTÄVÄ
 - 1. alueen yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten ihmistieteellisen tutkimuksen eettisen ennakoarvioinnin järjestäminen; 2. tutkimuksen eettisyyden kehittymisen ohjaaminen (toiminnalla ja lausunnoilla)
 - *”Toimikunta antaa lausuntoja tutkimussuunnitelmien eettisyydestä. Eettisyyttä käsitellään lausunnon pyytäjän antamien tietojen perusteella, eikä toimikunta normaalisti itse hanki näyttöä asiassa. Lausunnot ovat suosituksen luonteisia. Ne eivät oikeudellisesti sido sopijapuolia eivätkä lausunnon pyytäjää.”*
- LAUSUNNON PYYTÄMINEN
 - sopijapuolina olevien organisaatioiden tutkijat
 - kirjallisen lausuntopyynnön perusteella
- TOIMINNAN JULKISUUS

Sopimuksen keskeiset kohdat

- TOIMINNAN ORGANISOINTI
 - Tampereen yliopiston rehtori nimeää puheenjohtajan, sihteerin ja 6-8 jäsentä. Muut sopijapuolet nimeävät kukin yhden jäsenen ja hänelle varajäsenen. Toimikunta valitsee itselleen varapuheenjohtajan
 - Toimikausi 3 vuotta
 - Lausunnot maksuttomia
 - Resurssointi - periaatteena kustannusneutraali toiminta
 - ei erillistä määrärahaa, TaY vastaa kuitenkin kokoontumisiin liittyvistä kuluista
 - yhteistyökumppanit vastaavat toisinaan kokousten järjestämisestä
 - TaY osoittaa sihteeriresurssin oman henkilöstönsä joukosta
 - ei makseta kokouspalkkioita tai muita kulukorvauksia
 - poikkeus: ulkopuoliset asiantuntijat
 - matka- ym. kulut kunkin jäsenen laitoksen/organisaation varoista

Toimikunnan arviointiprosessi

1. tutkija tutustuu ohjeisiin (www) ja laatii asianmukaisen arviointipyynnön > pdf-muotoon > tmk:n sihteerille sähköpostilla
2. puheenjohtaja päättää sihteerin avustuksella arvioinnin esittelijän toimikunnan jäsenten joukosta > asiakirjat esittelijälle ja muulle jäsenille, kaikki tutustuvat aineistoon
3. toimikunta käsittelee ja päättää
 - puoltaa tutkimusta (mahdollisten lisäysten ja tarkennusten jälkeen)
– ei edellytä uutta käsittelyä
 - palauttaa uuteen valmisteluun – edellyttää uutta käsittelyä
4. sihteeri toimittaa lausuntoluonnoksen tutkijalle
5. tutkija tekee ehdotetut muutokset ja toimittaa uudet asiakirjat sihteerille
6. puheenjohtaja hyväksyy lopullisen suunnitelman ja allekirjoittaa puoltavan lausunnon

Kokemuksia toiminnasta ja linjauksia

- Homma toimii tällä mallilla - ja nykyisillä arviointimäärillä
- Tehtyjä linjauksia:
 1. ei arviointeja alueen ulkopuolisille (vastuutahona tulee olla alueella toimiva yliopisto, korkeakoulu tai tutkimuslaitos) – perustuu sopimukseen
 2. ei arviointeja aihioille tai kokonaisuuksille, joissa erillisten tutkimusosoiden suunnitelmat ovat epätarkkoja/viitteellisiä
 3. ei arviointeja jo suoritetuista tutkimuksista
 4. arviot lähtökohtaisesti julkisia

Tiedottaminen

- tiedotuskanavat
 - käynnistysseminaari 11/2010
 - verkkosivut <http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/index.html> keskeisin tiedottamistapa
 - yleisesti eettisistä periaatteista
 - erityisesti eettisestä arvioinnista
 - toimikunnan kokoonpano, kokousajat ym.
 - ohjeistus arviointipyyntöön
 - yleisiä arviointiperiaatteita
 - annetut lausunnot ja FAQ

Toiminnan julkisuus

- Lausuntojen julkisuus
 - periaate: käsittely on luottamuksellista, esim. tutkimussuunnitelma ei ole julkinen, mutta kaikista arvioinneista pyritään julkaisemaan verkkosivuilla
 1. tutkijan perustelu arviointipyynnölle sekä hänen oma arvionsa suunnitelman eettisyydestä
 2. tutkimussuunnitelman tiivistelmä
 3. toimikunnan lausunto
 - tutkija voi kieltää julkistamisen lausuntopyynnössään, perustelu edellytetään (käytännössä toivotaan...)
 - tähän mennessä perusteena ollut ulkopuolinen rahoitus ja siihen liittyvät salassapitovaatimukset

Työnjako sairaanhoitopiirin toimikunnan kanssa

- periaate: tehdään yhteistyötä ja kommunikoidaan, työnjako sovittu jo suunnitteluvaiheessa
 - SHP:lle kaikki tutkimukset, jotka
 - kohdistuvat sen potilaisiin
 - puuttuvat tutkimuksen kohteen fyysiseen koskemattomuuteen
 - dokumentti tutkijoiden saatavilla http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/arviointimk/tyonjako_final_www.pdf
- jätetty yksi tutkimus arvioimatta ja suositeltu siirtämistä SHP:n toimikunnalle
 - rajatapaus, koska pääosin kyselytutkimusta
 - kuitenkin kuntotestausosio, jossa edellytetään valvovan lääkärin läsnäoloa

Arviointia ja tulevaisuudennäkymiä

- Tilanne vaikuttaa hyvältä, toiminta on saatu hienosti käyntiin, työskentelytavat & toimijat vakiintuneet
- Kokemus: ehdottomasti tarpeellista toimintaa
 - lausuntomäärät kasvussa
 - tutkijat olleet tyytyväisiä toimintaperiaatteeseen ja työskentelytapaan
- Huomioitavaa: kaikki työskentelevät oto:na ilman korvausta = tieteellistä hyväntekeväisyyttä
 - toiminta pidettävä ketteränä ja tasapuolisena, ettei kuormita jäseniä liikaa, suuremmat arviointimäärät saattavat kaataa järjestelmän
 - toivotaan, että jäsenten ”varsinaiset” tehtävät sallivat toiminnan jatkossakin (tutkijoiden hallinnollisen- ym. metatyön minimointi)
 - sihteerin ja puheenjohtajan sitoutuminen keskeistä, myös organisaatioiden tuki tärkeää (ei toimi, jos työtä pidetään toisarvoisena puuhasteluna)